

Oud Deventer

Nieuwsbrief van de Stichting Oud Deventer

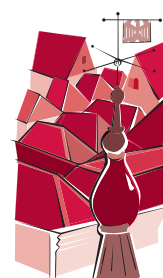

Foto H. Vreelink

Voormalige directeurswoning annex pakhuis Ten Zijthoff, Sluisstraat 8-10

PAG. 2 *Van de redactie* PAG. 2 *Van de voorzitter* PAG. 3 *Plannen stationsomgeving* PAG. 4 *Het Sluiskwartier: er staat veel op het spel* PAG. 8 *Donateursavond 17 april 2012* PAG. 10 *Grand café in kloostertuin?*
PAG. 10 *Actie SOD als lesmateriaal* PAG. 11 *Jaarverslag over 2011 van de Stichting Oud Deventer*
PAG. 15 *Boekbespreking*

30 / augustus 2012

van de
redactie

van de
voorzitter

 voor u ligt *Nieuwsbrief 30*, voor de derde keer al in de vormgeving door Pieter Ellens. Hierover hebben ons van meerdere kanten complimenten bereikt. Afgezien van de voorzitter zijn voor deze aflevering geen gastauteurs gevonden. Wel danken wij de heren Th. Oorthuis en J.W. Bloemink voor de informatie die zij beschikbaar gesteld hebben. Wij nodigen onze lezers nogmaals van harte uit hun ideeën op papier te zetten.

Ons hoofdartikel is gewijd aan het Sluiskwartier, een in ontwikkeling te brengen gebied waar veel op het spel staat, maar waar ook veel te winnen valt. De SOD ziet grote mogelijkheden om de historische beleving van de stedelijke ruimte te verbeteren als de oude haven wordt teruggebracht en de Raambuurt een open verbinding krijgt met de oude binnenstad. Zij pleit er daarom ook voor de Wilhelminabrug te verplaatsen.

Een tweede onderwerp dat aan de orde komt, zijn de veranderingen aan het station en de omgeving van het stationsplein. Hierover berichten wij ook al in *Nieuwsbrief 28*.

In dit nummer vindt u het jaarverslag van de SOD over 2011.

Nu het Geert Groote Huis op het Lamme van Diesplein zijn voltooiing nadert, wijden wij onze boekbespreking aan de *Moderne Devotie*.

Wij laten u alvast weten dat de redactie een speciale editie in voorbereiding heeft over de architectuur in het interbellum.

 e Stichting Oud Deventer heeft een druk half jaar achter de boeg. Met veel projecten in onze stad hebben wij een actieve bemoeienis. Dat dit wordt gewaardeerd leiden wij af uit de stijging van het aantal donateurs. Inmiddels staat de teller op ca. 230 donateurs en dat is een lichte groei t.o.v. vorig jaar.

In de afgelopen periode is de besluitvorming over de bouw van het nieuwe stadskantoor afgerond. Hoewel wij grote moeite blijven houden met de sloop van een aantal panden, kunnen wij ons uiteindelijk wel vinden in het voorliggende ontwerp. In ieder geval is uiteindelijk het allereerste ontwerp met die torenhoge koepel uitstijgend boven de historische binnenstad, van tafel gehaald. Weet u nog dat wij als SOD met de 'zeppelinactie' de discussie over het ontwerp prominent op de kaart hebben gezet?

Na de democratische besluitvorming zullen wij geen verdere actie meer ondernemen tegen de vermelde sloop van panden. De verdere detaillering van het ontwerp zullen wij wel nauwgezet blijven volgen, waarbij wij hopen op een open en transparante wijze met de Plan Advies Raad van gedachten te kunnen wisselen.

Een uitgebreid overzicht van onze activiteiten vindt u in het jaarverslag. Hier noem ik alleen nog onze inbreng in twee grote gebiedsprojecten, te weten het stationsgebied en het Sluiskwartier. Aan beide onderwerpen is in dit nummer een artikel gewijd.

Enthousiast zijn wij over het rapport van prof. Paul Meurs, *Deventer Binnenstad, onderzoek en beleidsadvies cultuurhistorie*. Helaas blijkt vaak dat je aan goede rapporten alleen nog niet veel hebt. En het moet gezegd dat het gemeentelijk beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Koersdocument Ruimtelijk Erfgoed* erg teleurstellend is. Zoals de gemeente zelf aangeeft, is de basis van ons erfgoedbeleid nog lang niet op orde. Zo wordt voor onze historische binnenstad nog steeds gewerkt met een zeer verouderd beeldkwaliteitsplan. Ook het bouwhistorisch onderzoek staat nog in de kinderschoenen. En dat in een stad als Deventer! Wij zien dan ook uit naar het overleg met de nieuwe wethouder. Wij blijven ons inzetten om het erfgoedbeleid te verbeteren en onze historische binnenstad te beschermen.

Bert Renkema

De plannen voor de stationsomgeving

Ruimtelijke ordening

In *Nieuwsbrief 28* hebben wij de reactie van de Stichting Oud Deventer weergegeven op de toen voorliggende plannen met betrekking tot de stationsomgeving. De keuze was destijds tussen een blauwe en een groene variant. Omdat water het best de contouren van de vesting weergeeft, spraken wij ons ervoor uit de 'gracht' tussen de Leeuwenbrug-kantoren en de Deventer Schouwburg te behouden. Aan de andere kant sprak het ons aan dat het stationsplein groener zou worden.

Groene wal

De gemeenteraad koos in juli 2011 voor een variant op het groene scenario, de 'Groene Wal', die gelukkig ook nog enigszins recht doet aan de historische situatie. Inmiddels zijn de ideeën nader uitgewerkt, wat geresulteerd heeft in een aantal deelplannen.

Het derde perron

Na veel overleg zijn ProRail, de RCE en de Monumentenraad er nu uit en staat het sein bijna op groen om op de huidige plek van de AKO de muur door te breken voor de trap naar het definitieve derde perron. Trap en perron zijn zeer transparant vormgegeven om niet te concurreren met het monumentale stationsgebouw. Naar onze mening kan dit ontwerp er wel mee door, al blijven wij het betreuren dat aan dit rijksmonument schade wordt toegebracht.

Het Churchillplein

De gemeente denkt over enkele jaren de ingewikkelde constructie van nu te kunnen vervangen door een simpele kruising.

De ruimte tussen de Leeuwenbrug, de schouwburg en de Singelgracht

Volgens de definitieve plannen wordt de dam afgebroken en veertig meter links van de dam (van stadszijde gezien) een brug gebouwd. De bestaande voetgangers-fietsbrug wordt wat breder gemaakt en tussen Singelgracht en Buitengracht wordt een duiker aangebracht. Dit alles is een dure aangelegenheid en geld hiervoor is er voorlopig niet. Daarom kiest de gemeente hier voor een tussenfase: na de reconstructie van het Churchillplein wil zij het gebied vóór de Leeuwenbrug groener maken. Het 'grachtje' verdwijnt om plaats te maken voor enerzijds verkeer, anderzijds voor veel groen. Al het groen in het stationsgebied, de 'Groene Schakel', moet de vroegere scheiding tussen de stad en het gebied daarbuiten markeren, net zoals het Rijsterborgherpark, dat Leonard Springer op de plaats van de vroegere vesting heeft aangelegd.

In de definitieve fase kan vervolgens de Singelgracht een eindje worden doorgetrokken tot voor het stationsgebouw. Dan is er toch wat water in deze buurt. In deze fase is het tevens de bedoeling de toegang tot de binnenstad weer te laten lopen door de Keizerstraat in plaats van via de Singelstraat.

De SOD vindt deze plannen er aardig uitzien, maar wij zijn bang dat door het opsplitsen van de projecten de laatste fase vanwege de slechte financiële positie van de gemeente in het gedrang zal komen. De plannen voor de tussenfase lijken ons sympathiek, al begrijpen wij niet welke praktische functie de 'Groene Schakel' kan krijgen. Deze ruimte wordt niet echt een park en is ook niet bedoeld als verblijfsplek. Onduidelijk is of de verkeersafwikkeling op het Churchillplein en het stationsplein voldoende is afgestemd op de rest van de plannen met betrekking tot het verkeer in en rond de binnenstad.

De fietsenstalling en het stationsplein

Over de uitbreiding van de ondergrondse fietsenstalling en de herinrichting van het stationsplein (inclusief het busstation) kunnen we kort zijn: we stemmen in met deze plannen. Een belangrijk pluspunt vinden wij dat er ten oosten van de fietsenkelder en op het busstation veel groen komt.

Catherine Bolkestein

Het Sluiskwartier: er staat

Ruimtelijke ordening

Ingeklemd tussen de oprit van de Wilhelminabrug, de Raambuurt en de Pothoofdkade ligt het Sluiskwartier. De herstructurering van dit betrekkelijk kleine gebied moet een oplossing brengen voor verkeersproblemen en parkeervraagstukken, voor de oprit van de Wilhelminabrug die de Raambuurt gescheiden houdt van de binnenstad en voor de ambitie om de oude stadshaven te reconstrueren, zonder daarbij voorbij te gaan aan de rijkdom van de historische bebouwing.

In de middeleeuwen lag het plangebied nog geheel buiten de stadsmuren. De haven maakte samen met de gracht deel uit van het verdedigingsstelsel van de stad. Met de modernisering van de vestingwerken (voltooid in 1621) kreeg de omwal-

ling haar stervormig patroon. De stadshaven werd een binnenhaven. Tussen de haven en de wallen lag *de Raem*, een veld met 'ramen' waarop geleverde stoffen werden gespannen om ze te laten drogen. De naam leeft voort in de Raambuurt. Het Pothoofd was een driehoekige versterking, redan geheten, en diende om de haven te beschermen.

Het einde van de vesting

Na de opheffing van de vesting Deventer in 1874 konden de wallen geslecht worden. De Raambuurt, waar de ijzergieterij van Nering Bögel en de gasfabriek al gevestigd waren, werd bestemd

Blaeu, kaart van Deventer, 1652: fragment met Pothoofd en Raambuurt

voor industrie en arbeiderswoningen. Ook het tegenwoordige Sluiskwartier kwam gaandeweg vol te staan met woningen, pakhuizen en andere bedrijfspanden. Het Pothoofd veranderde in een drukke handelskade en werd in 1886 met de Raambuurt verbonden door de Raambrug, die over de buitengracht kwam te liggen.

De haven en de Wilhelminabrug

De eeuwenoude haven verloor zijn functie toen in 1925 de eerste arm van de nieuwe haven werd geopend. Aangezien hij bij laag water zorgde

Voormalige molenmakerij en machinefabriek Ten Zijthoff (fragment gevel 1916)

veel op het spel

voor veel stankoverlast, werd hij vanaf 1929 in etappes gedempt. Een deel bleef open als verbinding tussen de IJssel en het Overijssels kanaal ten behoeve van het scheepvaartverkeer. Na de ingebruikneming van de Prins Bernhardsluis in 1951 was ook deze rol uitgespeeld en in 1952-53 werd het laatste deel van de oude haven gedicht. Vanaf 1927 werden plannen gemaakt voor een vaste oeververbinding die in de plaats van de schipbrug moest komen. Het tracé van de Steenkamer naar de Gashaven was een van de drie onderzochte varianten. De toenmalige adviescommissie zag niets in de locatie waarvoor uiteindelijk toch is gekozen. De in 1943 voltooide brug is vlak voor de bevrijding door de bezetter opgeblazen en in 1948 opnieuw in gebruik genomen. Tot 1953 stonden enkele pijlers nog in het water van het overgebleven havenge-deelte. Daar staat sinds 2004 een parkeergarage. Omdat dit strijdig is met het bestemmingsplan, heeft de gemeente in een convenant met de insprekende partijen, waaronder de SOD, toegezegd dat de garage binnen acht jaar zou worden verwijderd. Op dit moment wordt tussen de gemeente en de ondertekenaars overlegd over de voortzetting van dit convenant.

Ontwikkelingsplannen

Het idee om de oude binnenhaven terug te brengen komt op in de jaren zeventig onder de noemer 'herstel van de oorspronkelijke stadscontouren'. In 2003 wordt het weer opgepakt door de Werkgroep Oude Haven, een voorloper van de tegenwoordige Stichting Stadshaven Deventer. In de *Visie Binnenstad Zuid* van 2004 is van gemeentewege op termijn een herstelde haven in beeld, en een verkorte aanlanding van de Wilhelminabrug die eindigt bij de Sluisstraat. Datzelfde jaar verschijnt het plan Trompert, waarin de aanlanding afgebogen wordt naar het Pothoofd. Ook het *Masterplan IJsselfront Deventer* (juni 2004) bevat een bijlage met een havenstu-

die. In het plan zelf wordt geconcludeerd dat herstel van de stadshaven op korte en middellange termijn niet reëel is. Als een van de redenen wordt opgegeven dat afwaardering van de Wilhelminabrug verkeerskundig en financieel op dat moment uitgesloten is.

In 2007 komt de Stichting Oude Haven Deventer met een uitgewerkt plan, dat ook weer uitgaat van een verkorte aanlanding van de Wilhelminabrug ter hoogte van de Sluisstraat. De buitengracht wordt via een smal kanaal met de haven verbonden, het Sluiskwartier wordt bedacht met een dichte bebouwing. In 2008 volgt een tweede burgerinitiatief, het plan *Pothoofd-park* van de SIED. Voorop staat het behoud van industrieel erfgoed. Een belangrijk verschil met het plan van de Stichting Stadshaven Deventer is de keuze voor een open gebied met meer water en groen. De Wilhelminabrug wordt gewaar-

Schets van Jo Coenen voor de ontwikkeling van het Sluiskwartier, 2011

deerd als een markant punt in het Deventer stadsgezicht. Herstel van de oude haven in de toekomst is mogelijk. De workshops *Deventer: Sluiskwartier* onder leiding van Jo Coenen (2011) lijken de plannen in een beslissende fase te brengen. Gedwongen door de "knellende" randvoorwaarden van de gemeente laat ook Coenen in zijn eindschets de verkorte recht-door gaande afrit van de Wilhelminabrug terugkeren. In de ontwikkeling van het Sluiskwartier zelf vallen de hoge bouwblokken op en een ondergrondse parkeergarage, deels onder water. De voormalige fabriek van Ten Zijthoff wordt voor een deel afgebroken.

vervolg op pagina 6

vervolg van pagina 5

Stellingname van de SOD

In de discussie over het Sluiskwartier heeft de Stichting Oud Deventer steeds de kwaliteit van de stedelijke ruimte op het oog gehad; deze is gebaat bij een betere verbinding tussen de Raambuurt en de binnenstad, herstel van de

Links: het Sluiskwartier in 'Visie Binnenstad Zuid', 2004

Rechts: Raambrug

Foto H. Vrethink

oude haven en een autoluwe Welle om Deventer als IJsselstad meer tot zijn recht te laten komen. In 2008 ziet de SOD af van een standpuntbepaling ten aanzien van de plannen van de Stichting Stadshaven Deventer en de SIED. Zij wacht op definitieve voorstellen van de gemeente om die vervolgens op hun merites te beoordelen. Samen met de SIED tekent zij in 2009 protest aan tegen de plannen van de gemeente om de Pothoofdkade landinwaarts te verplaatsen en dus de historische kademuur af te breken. De afbraak is toch doorgezet met het argument dat het verval te ver was voortgeschreden en dat restauratie dus niet mogelijk was.

In de workshops van 2011 toont de SOD zich voorstander van het terugbrengen van de volledige haven. Zij is tegen een gedeeltelijke afbraak

Pothoofd 117-123

IJssel (vergelijk onze *Nieuwsbrief 21* van november 2005, pag. 15). Verplaatsing van de brug is hier het ei van Columbus. In het *Ambitiedocument* van Coenen en Asselbergs is hiervoor al gepleit. De N344 zou via de Gashaven ook beter aansluiten bij de hoofdwegstructuur uit het advies van Asselbergs en Brouwer (januari 2011). Een belangrijk deel van het verkeer uit de richting Apeldoorn zou voor de Mr. H.F. de Boerlaan of de Hanzeweg kiezen, waardoor de Welle en de parkeeromgeving om de oude binnenstad ontlast worden.

In een schrijven van 24 oktober 2011 legt de SOD haar voorstel om de brug te verplaatsen voor aan de Minister van Infrastructuur en Milieu, mevrouw Schultz van Haegen. De minister antwoordt dat het Rijk hier niet over gaat. Weliswaar valt de brug onder het beheer van Rijkswaterstaat Oost-Nederland, maar de provinciale weg N344 is de verantwoordelijkheid van de provincies Gelderland en Overijssel. Deze partijen en het gemeentebestuur van Deventer gaan dus over de kwestie. In een gesprek noemt wethouder Swart verplaatsing "op termijn interessant", maar hij zet zijn kaarten op vermindering van het gemotoriseerd verkeer over de Wilhelmina-brug gelijktijdig met de invoering van een derde rijstrook op de A1. Dat is dus volgens hem het moment om de verkorte aanlanding te realiseren.

Historische waarden

Voor een korte beschrijving van waardevolle panden in het Sluiskwartier baseren wij ons op twee onderzoeken door J.W. Bloemink (Bureau Bouwwerk). Het eerste betreft het hele Sluiskwartier (in opdracht van de gemeente, 2007), het tweede gaat over de gebouwen van de voormalige molenmakerij/machinefabriek Ten

Foto H. Vrethink

Foto H. Vrielink

Pochoofd 187-193, in 1888 en 1891 gebouwd voor J. en J.H. Witteveen

Zijthoff (in opdracht van de SIED, 2010). De kern van het complex van F. ten Zijthoff en Zoon dateert van 1884. Dit is bij bombardementen in 1944 getroffen en kreeg in 1945 een nieuwe voorgevel (Sluisstraat 4). Wel is de oude gevelindeling aangehouden, met segmentvensters in plaats van rondbogen. In het interieur zijn de houten stijlen van de draagconstructie, de kap en de fraaie houten trap nog origineel. De toegangsdeuren en daarboven de hijsdeuren van Sluisstraat 6 zijn authentiek; ze gaan samen met het kantoor rechts daarvan (nu verscholen achter klimop) terug op een uitbreiding van 1916. Bureau Bouwwerk breekt ook een lans voor de hal uit 1966, “een mooi afgewogen ontwerp” door het Deventer architectenbureau Postma. Met een herstelde haven zonder Wilhelminabrug en de pakhuizen aan de Bokkinghang zou dit front van drie gevels een fraai ensemble vormen, rijk aan historie. Verderop aan de Sluisstraat is in 1906 de bijbehorende directeurswoning annex pakhuys gebouwd (nummer 8-10). Het voortbestaan ervan is niet in het geding: het is in 1998 aangewezen als rijksmonument. Charmant is ook het geheel van de Raambrug en de witgepleisterde brugwachterswoning (1887), kleinschalig in een royale omgeving van water en groen, een herinnering aan de buitengracht, die hier uitkwam op de Pothoofdsluis. Aan het Pothoofd springen op nummer 187-193 de vier statige middenstandswoningen met hun afgetopte kappen in het oog, in 1888 en 1891

gebouwd voor J. en J.H. Witteveen. Deze huizenrij ontleent zijn kwaliteit aan de ritmiek van zijn bouwvolumes en een sobere ornamentiek. De panden kunnen worden gezien als een verkleinde versie van de veel grotere huizen uit die tijd langs de Singel. Bureau Bouwwerk beveelt aan ze op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

De woningen en bedrijfspanden van Pothoofd 113-123 bestonden voor het merendeel al in 1832. Pothoofd 113-115 was een kavel met een huis annex bedrijfspand. De deftige voorgevel van nummer 113 (1870) is na restauratie een sieraad aan de IJssel. Nummer 117, met plat dak en in de hoge onversierde gevel een hijsbalk, heeft behoord tot Senzora. Het lage vlakke pand op nummer 119-121 is in 1931 gebouwd voor E.J. Holstege; de erker beneden links, die nog te zien was op een foto uit 1980, is verdwenen. Nummer 123 met tuitgevel en hijsbalk is in 1882 nieuw gebouwd en sindsdien onveranderd gebleven, volgens Bloemink “een van de ankerpunten” van de historische bebouwing.

Uit het bovenstaande moge duidelijk zijn dat naar onze mening de gemeente ook in het Sluiskwartier zuinig behoort om te springen met de resterende bouw- en cultuurhistorische waarden.

Herman Vrielink

Donateursavond 17 april 2012

Foto H. Vrieling

Links: het oormalige Hotel Duym in de Keizerstraat. Rechts: Dezelfde plek nu

Donateursavond

De jaarlijkse contactavond voor donateurs vond dit jaar plaats op dinsdag 17 april. Er waren een kleine veertig mensen aanwezig.

Na een kort woord van welkom van onze voorzitter, Bert Renkema, hield dr. ing. R. Stenvert (Ronald), van oorsprong Deventenaar en thans werkzaam bij het Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurschiedenis te Utrecht, een voordracht met beelden over de mogelijkheden om verborgen bouwhistorische waarden op te sporen en een waardekaart te maken voor Deventer.

Bouwhistorie schrijven is antwoord geven op de vraag: hoe kunnen we een gebouw lezen?

Inventarisaties van afzonderlijke gebouwen zijn geen nieuw fenomeen; ze werden in de jaren zestig en zeventig ook al gemaakt. In die tijd beperkten de onderzoekers zich echter meestal tot de gevels. Tegenwoordig zijn we ook geïnteresseerd in wat er achter die gevels zit, met andere

woorden: de structuur van een gebouw. Want in het gebouw kunnen nog heel interessante elementen aanwezig zijn. Wanneer deze niet beschreven zijn, is het risico groot dat ze op een bepaald moment verloren gaan, zeker wanneer het pand niet als gemeentelijk of rijksmonument is aangemerkt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het voormalige Hotel Duym in de Keizerstraat. Twee van de drie panden van dit complex hadden geen beschermde status en konden, toen ze in zeer slechte staat kwamen te verkeren, afgebroken worden. De nieuwbouw op die plek is wel in stijl, maar klopt niet. Zo is er nu een verdieping meer dan in de oorspronkelijke panden. Een ander voorbeeld: de brand in juni 2010 in de Lange Biscopstraat was ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt rampzalig. De panden waren niet bouwhistorisch geïnventariseerd, noch waren ze beschermd. Pas ná de brand bleek hoe waardevol bepaalde onderdelen waren, maar om veiligheidsredenen zijn ze al snel geamoveerd.

In Deventer staan veel panden met dergelijke verscholen waarden, zoals in de Kleine Overstraat en aan het Grote Kerkhof. Er is van buiten wel wat te zien, er is ook wel iets over bekend, maar ze zijn niet geïnventariseerd, zeker niet inwendig. Dat maakt het vrijwel ondoenlijk een verantwoorde keuze te maken als er iets moet gebeuren.

In 2011 is bouwhistorisch onderzoek onmisbaar geworden doordat toen de nieuwe wet Monumentenzorg (de wet 'Momo', Modernisering Monumentenzorg) in werking is getreden. Deze wet kent drie pijlers:

- behoud door ontwikkeling: zorgvuldige restauratie en een nieuwe bestemming van

- een pand of een aantal panden
- eenvoudiger regelgeving voor eigenaren van monumenten
- aandacht voor cultuurhistorische aspecten bij ruimtelijke ordeningsplannen; deze waarden moeten worden opgenomen in het bestemmingsplan

Vooral de laatste pijler maakt bouwhistorische inventarisaties noodzakelijk.

Opzet van een bouwhistorische waardekaart voor Deventer

Ronald Stenvert schetst vervolgens de contouren van zijn methode in wording voor de opzet van een bouwhistorische waardekaart voor Deventer. Hij richt zich niet op afzonderlijke panden, maar op bouwblokken; in 2011 waren dat er in de binnenstad van Deventer 71. Hij vergelijkt de kadastrale kaarten van 1832, 1905 en 2011 en gaat na wat er in 2011 nog resteert uit 1832. Door middel van deze kaartanalyse ontstaat een soort atlas. Deze wordt nog aangevuld met onder andere luchtfoto's, waarop kappen goed te zien zijn.

Ieder individueel pand in de hele binnenstad afzonderlijk onderzoeken is ondoenlijk. Daarom beveelt Ronald Stenvert aan een paar bouwblokken te selecteren en daarvan steeds een paar panden uitwendig te inventariseren.

In een database komen de volgende punten aan de orde:

- de kapconstructie
- de balklagen en muurankers
- de kelder
- de bouwmuren
- de structuur (bijvoorbeeld een insteek of een bijzondere trap)
- andere waardevolle zaken (bijvoorbeeld stucdecoraties)

Het overzicht dat zo ontstaat, levert zeer relevante informatie op. Soms blijken er historische elementen uit verschillende periodes aanwezig te zijn. De bedoeling is dat deze informatie meegewogen wordt bij plannen voor verbouwingen, het maken van bestemmingsplannen en om te beslissen in welke gevallen een nader bouwhistorisch onderzoek wenselijk is.

Stenvert benadrukt dat Deventer bouwhistorisch gezien een grote rijkdom kent, maar desondanks achterloopt bij steden die in dat opzicht veel minder bedeed zijn. Een stad als 's-Hertogenbosch bijvoorbeeld heeft al zo'n waardekaart. De gemeente zou ook een bouwhistoricus behoren aan te stellen.

Nieuwbouw Lange
Bisschopstraat na de brand in
2010

Besluit van de bijeenkomst

Na de pauze praat Bert Renkema de aanwezigen bij over de activiteiten van de Stichting Oud Deventer in het afgelopen jaar en vertelt hij iets over de onderwerpen waarmee de SOD zich op dit moment bezighoudt.

Aan het eind van de avond is er nog gelegenheid om na te praten en om, onder leiding van gastvrouw Joyce Wigboldus, de kelder van het monumentale pand Noordenbergstraat 9 te bezichtigen.

Wij zijn de familie Wigboldus opnieuw zeer erkentelijk voor hun gastvrijheid. Door hun hartelijke ontvangst en het inspirerende verhaal van Ronald Stenvert kunnen we terugkijken op een geslaagde avond.

Catherine Bolkestein

Een grand café in de binnentuin van het Sint Jozef Ziekenhuis?

Het Sint Jozef Ziekenhuis zal worden verbouwd tot een nieuw Sint Jozef Verpleeghuis. Het oude monumentale hoofdgebouw zal onder meer de centrale diensten huisvesten. Het bestaande beddenhuis wordt gesloopt en vervangen door een beddenhuis dat past bij het verpleeghuis. Het huidige verpleeghuis zal ook worden afgebroken. Nog niet duidelijk is wat er met de vrijkomende ruimte gaat gebeuren.

In de *Stentor* van 7 juli 2012 wordt gemeld dat in de binnentuin een grand café zal komen. De monumentencommissie en de

welstandscommissie hebben hiermee ingestemd; zij vinden dat het karakter van de monumentale binnentuin geen geweld wordt aangedaan omdat het ontwerp voorziet in een paviljoen met veel glas. In de Planadviesraad van 21 juni jl. echter zijn juist op dit punt wel twijfels uitgesproken: wordt het grand café niet teveel een aantasting van de voormalige kloostertuin met zijn kenmerkende rechthoekige vorm? We hebben het hier wel over een rijksmonument!

Actie SOD als lesmateriaal

De actie van de SOD tegen het eerste ontwerp voor het nieuwe stadskantoor heeft indruk gemaakt. Zo is van de kwestie een casus gemaakt bij de opleiding Economie en Management aan de Hogeschool van Amsterdam (HES).

De woordkeus in de inleiding getuigt duidelijk van sympathie voor de bestaande situatie, met de Lebuïnus als hoogste punt in de skyline, en in de beschrijving van de plannen klinkt enige afkeer door, vooral vanwege het reusachtige formaat van het nieuwe gebouw. De gemeenteraad, die de oren liet hangen naar een projectontwikkelaar, komt er niet gunstig af.

“Four years ago Deventer’s city council allowed itself to be persuaded by a project developer to build a huge new city library as the existing one was getting too small right opposite the cathedral-like

Lebuïnus church or Grote Kerk, whose steeple contours are such an endearing feature of the city skyline. The skyline was going to be altered dramatically once the enormous roof of the library emerged and the aforementioned steeple would no longer tower gracefully above the gables of the ancient center: it would end up being upstaged by a huge piece of modern architecture.

[...]

This is where the Stichting Oud Deventer (SOD) moved in. They were fiercely opposed to the project and decided to fight it.”

De studenten krijgen vervolgens de opdracht namens de SOD een brief te schrijven aan de gemeenteraad.

Jaarverslag over 2011 van de Stichting Oud Deventer

Foto: H. Vrielink

De foyer van de voormalige schouwburg aan het Grote Kerkhof

Juist in de laatste tijd staat het behoud van ons onroerend erfgoed onder grote druk. Een van de oorzaken is de financiële crisis, die het moeilijk maakt een nieuwe bestemming te vinden voor oude monumenten die hun functie hebben verloren. Verder vereist de vernieuwing van de monumentenwet een voortdurende alertheid. De inspanningen van de SOD zijn in 2011 dus nog onverminderd noodzakelijk. De SOD vecht voor “het behoud van dát stads- en dorpschoon en het restaureren van die gebouwen en ensembles in Deventer die onvervangbaar en voor het begrip van de geschiedenis van stad en platteland van betekenis zijn”. Daarvoor is een goede relatie met het gemeentebestuur cruciaal. De SOD heeft een goed contact

met de verantwoordelijke wethouders en betrokken ambtenaren. Zij is op de publieke tribune vertegenwoordigd bij de Planadviesraad / Welstandscommissie. Voor de plannen met de binnenstad heeft de gemeente in 2010 het *Ambitiedocument, een bericht aan de stad* van Asselbergs en Coenen aangewezen als onderlegger. De gemeente heeft voor de diverse projecten besloten vooraf de bevolking en belanghebbenden, zoals de SOD, te raadplegen. Er zijn vele hoorzittingen (ateliers) geweest over het stadskantoor, de verkeerssituatie in de stad (bereikbaarheidsconclaven), het Sluiskwartier en directe omgeving, het Lamme van Diesseplein en de Nieuwe

vervolg op pagina 12

Foto H. Vrelink

Detail van het stadskantoor van H.F.A. Rademaker

vervolg van pagina 11

Markt. De SOD heeft aan al die zittingen actief deelgenomen.

De SOD heeft daarnaast enkele malen schriftelijk haar standpunt kenbaar gemaakt, onder meer over het stadskantoor, het station en zijn omgeving, de verkeerssituatie (Welle en Wilhelminabrug), de bibliotheek, het concept *Koersdocument Ruimtelijk Erfgoed* en het concept van de nieuwe welstandsnota.

Onder meer de volgende onderwerpen hebben in 2011 aandacht gekregen van het bestuur:

Bouwhistorische waardekaart

Een bouwhistorische waardekaart helpt de cultuurhistorie in beeld te brengen, is een inspiratiebron bij planvorming en helpt bij de toetsing van voorgenomen ontwikkelingen. Zeker in Deventer met zijn honderden monumenten is dit een belangrijk instrument en de SOD heeft er in het verslagjaar bij de gemeente dan ook opnieuw op aangedrongen zo'n kaart te maken. Andere gemeenten zijn Deventer al voorgegaan. Helaas is deze wens van de SOD door de gemeente nog steeds niet gehonoreerd. Het lijkt er evenwel op dat binnen de gemeente het besef groeit dat een bouwhistorische waardekaart dringend noodzakelijk is.

Stadskantoor

De plannen voor het stadskantoor zijn onderdeel van de reconstructie van de binnenstad, zoals geschetst in het *Ambitiedocument* van

Coenen en Asselbergs. De SOD was vanaf het begin van de plannen nauw betrokken bij het overleg. De architect Michiel Riedijk heeft een ontwerp voor het nieuwe stadskantoor gemaakt dat in grote lijnen voldoet aan de eisen van de SOD. De gemeenteraad heeft mede op aandringen van de SOD besloten de oude raadszaal in zijn functie te handhaven.

De SOD betreurt het echter zeer dat zonder bevredigende motivatie is besloten tot de afbraak van het voorgebouw van de oude schouwburg, het schooltje aan de Polstraat en het zogenaamde Rademakergebouw, het oude stadskantoor. Alle drie de gebouwen zijn van cultuurhistorisch belang voor Deventer:

- De oude schouwburg werd in 1954 gebouwd door de Deventer architect J.D. Postma, die landelijk zijn sporen heeft verdiend op het gebied van industriële architectuur. Het voorste gedeelte van de schouwburg met zijn foyer en hal kan gezien worden als een belangrijk voorbeeld van het classicisme van de wederopbouw, waarin baksteen met betonnen en stalen elementen werd gecombineerd. De rustige, evenwichtige gevel met zijn harmonische asymmetrische ingang verleent het Grote Kerkhof een statigheid, de Hanzestad Deventer waardig. Zorgvuldig heeft Postma de gevel aangepast aan de Sociëteit en het Stadhuis. De SOD heeft aangegeven alleen akkoord te gaan met sloop als de gemeente er goede argumenten voor zou aanvoeren. Die argumenten zijn tot nu toe niet genoemd.

- Het schooltje aan de Polstraat was de voormalige school A, een jongensschool MULO, uit 1876 van stadsarchitect W.C. Metzelaar. Samen met de MULO voor meisjes in de Assenstraat vormde deze school zijn belangrijkste werk. De gemeente liep hiermee vooruit op de wet op het onderwijs uit 1878. De gevel van de jongensschool verdient het volgens de SOD behouden te worden.

- Het oude stadskantoor van Rademaker is een voorbeeld van een goed begrepen stadsvernieuwing die in schaal en maat aansluit op de stedelijke structuur. Vooral aan de kant van de Bursesteeg is er sprake van een grote verfijndheid in materi-

Foto H. Vrelink

Detail van de gevel van school A

De Boreelkazerne

aalgebruik en speelse verwijzingen naar de architectuur van de oude stad in de vorm van metalwerk in een andere kleur. Zeker het voorste gedeelte zou volgens de oorspronkelijke plannen worden geïntegreerd in de nieuwbouw.

Verder blijft de belastbaarheid van de historische binnenstad een punt van zorg, vooral waar het verkeersstromen betreft.

Over de financiële aspecten van de bouw van het stadskantoor doet de SOD geen uitspraken. Die liggen buiten haar competentie.

Bibliotheek en Lamme van Dieseplein

De openbare bibliotheek maakte oorspronkelijk deel uit van de eerdere plannen voor het nieuwe stadskantoor, maar volgt nu een eigen traject.

De gemeente heeft besloten de bibliotheek onder te brengen in de voormalige SNS-bank aan de Stromarkt. De SOD volgt de planvorming rond de bibliotheek op de voet. Zij is tegen doorbraken in de bestaande bebouwing, zoals in bepaalde plannen is geschetst.

Direct bij het voormalige SNS-bankgebouw ligt het Lamme van Dieseplein. Hier wordt gewerkt aan de totstandkoming van het Geert Grootehuis, dat geïntegreerd gaat worden met de kelders van de in 1968 gesloopte kapel. De SOD heeft zich intensief bemoeid met een gepaste invulling van dit thans troosteloze hoekje in de binnenstad en kan instemmen met de manier waarop het plein zal worden aangekleed.

Nieuwe Markt

In het verslagjaar zijn de plannen rondom de Nieuwe Markt nog punt van discussie. De SOD heeft zich al eerder uitgesproken tegen een verbouwing van de gevel van het voormalige gymnasium.

De voormalige gymnastiekzaal, De Viking genoemd omdat er resten onder liggen van een Vikingschip en dus archeologisch interessant, is in beeld voor de huisvesting van theater en bioscoopzalen. De SOD is mét de omwonenden in het Noordenbergkwartier gelukkig dat besloten is een eerder plan niet uit te voeren, waarbij het pand gesloopt zou worden ten gunste van een hoge woonflat. Deze flat dreigde hoger te worden dan de gebouwen in de onmiddellijke omgeving en bovendien zouden de bewoners van de flat zorgen voor extra verkeer en een beroep doen op parkeerplaatsen.

Boreelkazerne en Houtmarkt

De restauratie van het imposante kazernegebouw is voltooid in het verslagjaar. De SOD is als toehoorder aanwezig bij de Planadviesraad, die erop toeziet dat gewenste aanpassingen van het interieur ter wille van aspirant-huurders niet de monumentale status van het rijksmonument aantasten. De gestarte nieuwbouw aan de Houtmarkt heeft de instemming van de SOD.

Sint Geertruiden Ziekenhuis

De SOD heeft bereikt dat het oude Sint Geertruiden Ziekenhuis is aangewezen als gemeentelijk monument. De projectontwikkelaar, eigenaar van het ziekenhuiscomplex, vecht nog steeds de monumentale status aan. De rechtbank in Zwolle heeft de SOD als belanghebbende partij aangemerkt.

vervolg op pagina 14

Foto H. Vrieling

Sint Geertruiden Ziekenhuis

vervolg van pagina 13

De SOD steunt de gemeente in de juridische procedures voor het behoud van de monumentale status.

Sint Jozef Ziekenhuis

De verbouwingen van het hoofdgebouw, dat op initiatief van de SOD aangemerkt is als rijksmonument, volgt de SOD nauwlettend. Zij ziet erop toe dat de verbouwingen het monument geen geweld aandoen en dat de belendende gebouwen passen bij het monument. Zij is hiertoe aanwezig bij de zittingen van de Planadviesraad en voert gesprekken met de architect. De sloop van de aanbouwsels is gestart.

Pothoofd en Ruimte voor de rivier

De SOD heeft de gemeente gesteund in haar streven de grote salonboten uit het beschermde stadsgezicht te krijgen. De rederij heeft zich hierbij niet neergelegd.

Werkgroep wederopbouwarchitectuur

De werkgroep is ontstaan uit een initiatief van de SIED en in 2010 door de SOD zelfstandig voortgezet. Het bleek te ambitieus de hele gemeente te inventariseren en daarom is de pilotstudie van het Tuindorp aan het eind van 2011 voorzichtig weer opgepakt. Het gebied wordt begrensd door de Hoge Hondstraat, Ceintuurbaan, Karel de Grotelaan en Margijnenenk. Een nieuwe werkgroep, waarin de SOD en de gemeente zijn vertegenwoordigd, beziet met een architect de mogelijkheden om vooral beleidsmakers, planologen en architecten te doordringen van de waarde van de wederopbouwarchitectuur.

Werkgroep architectuur uit het interbellum

De SOD ziet dat minder monumentale, maar karakteristieke gebouwen en buurten uit het interbellum, de tijd tussen beide wereldoorlogen,

gevaar lopen hun karakter te verliezen door sloop en ondeskundige verbouwingen. Het werkgroepje dat is aangesteld om de belangrijkste gebouwen en buurten uit het interbellum te inventariseren, zal in 2012 verslag doen met een extra editie van de *Nieuwsbrief Oud Deventer*.

Bestuur

In het dagelijks bestuur hebben zitting:
De heer A.G. Renkema, voorzitter,
De heer N. Osinga, secretaris,
De heer H. Weulink, penningmeester.

Het algemene bestuur bestaat uit tien leden, die hun eigen aandachtsgebied hebben. Er is nog behoefte aan een jurist met kennis van de ruimtelijke ordening en een architect/stedenbouwkundige.

De heer H. Lubberding heeft in 2011 het bestuur van de SOD verlaten. Hij heeft vele jaren in het bestuur de SOD gediend.

Donateursavond

Op 29 maart was de donateursavond, ditmaal in de kelder van de Waag. Het belangrijkste deel van de avond was de voordracht met beelden door Dirk Baalman, directeur van Het Oversticht, over het naoorlogs bouwen in Deventer. Een verslag hiervan staat in *Nieuwsbrief 29*.

Publiciteit

Nieuwsbrief

In 2011 verscheen twee maal de *Nieuwsbrief Oud Deventer*. De *Nieuwsbrief* geeft brede informatie over uiteenlopende gebieden van de historie van ons erfgoed en biedt de lezers de mogelijkheid te reageren op de onderwerpen die de SOD bezighouden. De nieuwe vormgeving van de hand van de heer P. Ellens is door de lezers zeer goed ontvangen. De redactie bestaat uit Catherine Bolkestein, Neelco Osinga, Ria de Oude-de Wolf. Hoofdredacteur is Herman Vrieling.

Website oud-deventer.nl

Met de nieuw vormgegeven en goed bezochte website speelt de SOD onmiddellijk in op de actualiteit. Er staat ook nadere informatie in over de SOD.

Neelco Osinga, secretaris SOD

De moderne devotie

F. Hoekstra (red.)

Moderne Devotie.

Terug naar de bron met Geert Grote (1340-1384)

& Thomas a Kempis (ca. 1380-1471),

Deventer 2010.

ISBN/EAN 978-90-814047-3-0

Prijs € 16,95

Oewel de Moderne Devotie haar bloeitijd had in de vijftiende eeuw, zijn er nog altijd personen en instellingen die zich laten inspireren door de verinnerlijking en persoonlijke beleving van het geloof van Geert Grote en zijn geestverwanten. In Deventer is op het Lamme van Diesplein na jarenlange voorbereiding eindelijk het Geert Groote Huis in aanbouw. Deze plek biedt thans nog een treurige aanblik, maar zal worden omgetoverd tot een intieme verblijfsruimte tussen “randen en zitplekken van hardsteen, groene hagen en bomen”, met zicht op een middeleeuws muurfragment van de kapel van het Heer Florenshuis en de glasconstructie van de nieuwbouw. Deze vernieuwingen zijn een goede reden om onze boekbespreking deze keer te wijden aan de Moderne Devotie, de laatmiddeleeuwse religieuze beweging die haar wieg had staan in Deventer en die vanuit de IJsselvallei haar uitstraling heeft gehad naar een groot deel van Noordwest-Europa.

Geert Grote en Thomas a Kempis

Onze keus is gevallen op een publicatie uit 2011 die is verschenen naar aanleiding van twee tentoonstellingen in respectievelijk het Stedelijk Museum en Museum de Fundatie in Zwolle. Het is een toegankelijk boek, afgestemd op een groot publiek, mooi vormgegeven. Het is geschikt om hier en daar een stukje informatie op te nemen, waarbij voor het beeld een prominente plaats is ingeruimd. Maar het geeft ook een goed overzicht van de ontwikkeling en de belangrijkste facetten van een religieuze hervormingsbeweging in de gouden eeuw van Deventer en Zwolle, gezet in een cultuurhistorisch kader. Een jaartallenoverzicht en kaarten van Zwolle, Deventer, Windesheim en Diepenveen maken een oriëntatie in tijd en plaats gemakkelijker; wel zijn de plaatsaanduidingen op de kaarten weinig precies.

Herman Vrieling

Advertentie

Nu ook Plato CD's en dvd's in het boekenpaleis

Praamstra

boekhandel

Keizerstraat 2 (hoek Walstraat), Deventer
Telefoon [0570] 675925
www.boekhandelpraamstra.nl

Oproep!

Word donateur. U steunt daarmee onze inspanningen om het gebouwde culturele erfgoed binnen de stad Deventer te behouden. U kunt zich per brief of per e-mail aanmelden bij het redactieadres (zie colofon) of bij het secretariaat.

De *Nieuwsbrief Oud Deventer* wordt toegezonden aan beleidsmakers, ambtenaren en donateurs van de SOD.

Bezoek onze website

Breng een bezoek aan de website van de Stichting Oud Deventer!
www.oud-deventer.nl

Secretariaat SOD

N. Osinga
Prof. Eijkmanstraat 17
7415 EK Deventer
Telefoon 0570-623139
E-mail: secretariaat@oud-deventer.nl

Penningmeester

Donaties kunnen worden overgemaakt op rekening 63.16.63.002 t.n.v.
Penningmeester Stichting Oud Deventer.

Advertentie

Corps 9 geeft graag mooi verzorgde boeken uit. Over het algemeen zijn dit boeken die betrekking hebben op de historie van Deventer. Heeft u een mooi onderwerp en wilt u publiceren? Neem contact op met Pieter Ellens, telefoon 0570-617509

www.corps9.nl

Colofon

De Stichting Oud Deventer komt sinds 1948 op voor het gebouwde culturele erfgoed binnen de gemeente Deventer. Wij blijven ook na 63 jaar actief voor onze stad. Dankzij onze inzet is een aantal monumenten behouden gebleven.

Vanaf 1996 verschijnt twee maal per jaar onze *Nieuwsbrief*. Wie deze wil ontvangen, kan zich opgeven als donateur van de SOD bij het redactieadres.

Voor de inhoud van artikelen van redactieleden is de redactie als geheel verantwoordelijk. Ingezonden brieven zijn welkom; de redactie behoudt zich het recht voor ze in te korten en de inhoud is voor rekening van de auteur.

Redactie Catherine Bolkestein, Neelco Osinga, Ria de Oude-de Wolf, Herman Vrielink
Redactieadres H. Vrielink, Loomanstraat 20, 7416 BS Deventer of redactie@oud-deventer.nl
Vormgeving Allison grafische vormgeving, Deventer
Druk Ovimes, Deventer

ISSN 1872-7735

